

Uppehållstillstånd med tillfälligt skydd vid massflykt

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2001/02:185 Uppehållstillstånd med tillfälligt skydd vid massflykt jämte fem motioner som väckts med anledning av propositionen samt sex motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden 2002.

I propositionen behandlas genomförandet i svensk rätt av Europeiska unionens råds direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta. Enligt direktivet skall rådet under vissa förutsättningar kunna besluta att en massflyktssituation föreligger och att medlemsstaterna därmed kan ge tillfälligt skydd åt fördrivna personer. Skyddsperioden kan inledningsvis uppgå till ett år men kan automatiskt förlängas i två omgångar med sex månader vid varje tillfälle. Därefter kan rådet besluta att förlänga skyddet ytterligare ett år.

I propositionen föreslås att de fördrivna personerna skall kunna beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd under den tid det tillfälliga skyddet gäller enligt rådets beslut, dvs. maximalt tre år.

Vidare föreslås i propositionen att en person som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall kunna få prövat om han eller hon är flykting enligt Genèvekonventionen. Den prövningen skall bara få skjutas upp om det finns särskilda skäl för detta. När det tillfälliga skyddet upphört att gälla skall uppehållstillståndet kunna förlängas i högst två år för de personer som haft sådant skydd om de deltar i ett program för självmant återvändande.

De personer som beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som kan antas komma att vistas här under kortare tid än tre år skall enligt propositionen som huvudregel inte folkbokföras. Under den tid som den berörda personkretsen inte är folkbokförd skall den erhålla förmåner enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

I propositionen lämnas också förslag som rör bl.a. undantag från tillfälligt skydd samt familjeåterförening, sociala förmåner, utbildning och arbetstillstånd vid tillfälligt skydd.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motionsyrkandena.

För att ge erforderlig tid för utfärdande och publicering av lagändringarna föreslår utskottet dock att tidpunkten för ikraftträdandena skjuts fram till den 15 januari 2003.

I ärendet finns 21 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Utskottets överväganden	7
Bakgrund.....	7
EG-direktivet	7
Genèvekonventionen	8
Uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.....	9
Prövning av asylansökan	12
Offentligt biträde.....	16
Uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd	17
Folkbokföring.....	18
Hälso- och sjukvård.....	20
Barns utbildning	24
Övriga lagförslag och kostnadsbedömning	26
Reservationer	29
1. Tillfälligt skydd enligt EG-direktivet (punkt 1).....	29
2. Ytterligare kategorier med tillfälligt skydd (punkt 2).....	29
3. Ytterligare kategorier med tillfälligt skydd (punkt 2).....	30
4. Tiden med tillfälligt skydd (punkt 3).....	30
5. Tiden med tillfälligt skydd (punkt 3).....	30
6. Uppskjuta prövning av asylansökan (punkt 4)	31
7. Uppskjuta prövning av asylansökan (punkt 4)	31
8. Prövning av övriga skäl för uppehållstillstånd (punkt 5).....	32
9. Prövning av övriga skäl för uppehållstillstånd (punkt 5).....	32
10. Offentligt biträde (punkt 6)	32
11. Uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd (punkt 7).....	33
12. Återvändandeprogram (punkt 8)	33
13. Folkbokföring (punkt 9)	33
14. Folkbokföring (punkt 9)	34
15. Folkbokföring (punkt 9)	34
16. Folkbokföring (punkt 9)	35
17. Hälso- och sjukvård (punkt 10).....	35
18. Hälso- och sjukvård (punkt 10).....	36
19. Barns utbildning (punkt 11)	36
20. Gömda barns skolgång (punkt 12)	37
21. Gymnasieskola (punkt 13).....	37
Bilaga 1 Förteckning över behandlade förslag.....	38
Bilaga 2 Regeringens lagförslag	41

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillfälligt skydd enligt EG-direktivet

Riksdagen antar 2 a kap. 2 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:Sf43 yrkande 1.

Reservation 1 (fp)

2. Ytterligare kategorier med tillfälligt skydd

Riksdagen antar 2 a kap. 3 § i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 1, 2001/02:Sf42 yrkande 1 och 2001/02:Sf43 yrkande 2.

Reservation 2 (fp, v)

Reservation 3 (kd)

3. Tiden med tillfälligt skydd

Riksdagen antar 2 a kap. 6 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf41 yrkande 2, 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 1.

Reservation 4 (kd, mp)

Reservation 5 (c)

4. Uppskjuta prövning av asylansökan

Riksdagen antar 2 a kap. 5 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 2, 2001/02:Sf43 yrkandena 3 och 4 samt 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del.

Reservation 6 (fp, mp)

Reservation 7 (v)

5. Prövning av övriga skäl för uppehållstillstånd

Riksdagen antar 2 a kap. 5 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del, 2001/02:Sf43 yrkande 5 och 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del.

Reservation 8 (fp, kd)

Reservation 9 (mp)

6. Offentligt biträde

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf40 yrkande 3.

Reservation 10 (v)

7. Uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd

Riksdagen antar 2 a kap. 6 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 4.

Reservation 11 (v)

8. Återvändandeprogram

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf42 yrkande 6.

Reservation 12 (kd)

9. Folkbokföring

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 15 januari 2003. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 5, 2001/02:Sf42 yrkande 3, 2001/02:Sf43 yrkande 6 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 2.

Reservation 13 (fp)

Reservation 14 (kd)

Reservation 15 (v)

Reservation 16 (mp)

10. Hälso- och sjukvård

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 6, 2001/02:Sf41 yrkande 1, 2001/02:Sf42 yrkande 5, 2001/02:Sf43 yrkandena 6 i denna del och 7, 2001/02:Sf44 yrkande 4 samt 2002/03:Sf367 yrkande 12.

Reservation 17 (fp, kd, c, mp)

Reservation 18 (v)

11. Barns utbildning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 4, 2001/02:Sf44 yrkande 5 i denna del, 2002/03:Sf258 samt 2002/03:Sf367 yrkande 9.

Reservation 19 (c, mp)

12. Gömda barns skolgång

Riksdagen avslår motion 2002/03:Sf367 yrkande 7.

Reservation 20 (v, mp)

13. Gymnasieskola

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf44 yrkandena 5 i denna del och 6 samt 2002/03:Sf367 yrkandena 10 och 11.

Reservation 21 (mp)

14. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) till den del det inte omfattas av punkterna 1–5 och 7,
 2. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
 3. lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
 4. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799),
- med den ändringen att lagarna träder i kraft den 15 januari 2003.

Stockholm den 26 november 2002

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Tomas Eneroth

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Eneroth (s), Sven Brus (kd), Ronny Olander (s), Sten Tolgfors (m), Bo Könberg (fp), Ulla Hoffmann (v), Mariann Ytterberg (s), Anita Sidén (m), Lennart Klockare (s), Linnéa Darell (fp), Birgitta Carlsson (c), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Anna Lilliehöök (m), Göte Wahlström (s), Mona Jönsson (mp), Kurt Kvarnström (s) och Börje Vestlund (s).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Europeiska unionens råd (rådet) antog den 20 juli 2001 direktiv 2001/55/EG om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta.

Sverige måste som medlem i EU i sin lagstiftning uppfylla de minimikrav som anges i direktivet. EG-direktivet skall vara genomfört i svensk rätt senast den 31 december 2002.

I propositionen behandlas genomförandet i svensk rätt av direktivet.

EG-direktivet

En av EU:s målsättningar är att utarbeta en gemensam asylpolitik, inklusive ett gemensamt europeiskt asylsystem för medlemsstaterna och att gradvis upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, öppet för alla dem som av olika omständigheter tvingas söka skydd inom EU. I direktivet noteras att antalet fall av massiv tillströmning av fördrivna personer som inte kan återvända till sitt ursprungsland har ökat i Europa under de senaste åren och att det i dessa fall kan vara nödvändigt att införa ett undantagssystem för att kunna ge ett omedelbart och tillfälligt skydd.

EG-direktivet syftar till att personer i en massflyktssituation skall få ett omedelbart skydd, tillgång till sociala rättigheter samt att det skall finnas en ansvarsfördelning mellan EU:s medlemsstater. I direktivet anges att med hänsyn till undantagskaraktären hos de bestämmelser som fastställs i direktivet bör det skydd som erbjuds ha begränsad varaktighet och ge de berörda personerna en tillräcklig skyddsnivå. Medlemsstaterna har dock rätt att införa eller behålla bestämmelser som är mer förmånliga för personer som åtnjuter tillfälligt skydd än vad som anges i direktivet.

Bedömningen av om det föreligger en massiv tillströmning av fördrivna personer bör fastställas i ett rådsbeslut som är bindande för alla medlemsstater med avseende på de fördrivna personer som avses med beslutet. Rådet skall i dessa frågor beakta synpunkter från Förenta nationernas flyktingkommissariat (UNHCR) och andra relevanta internationella organisationer och samråda med dem. Medlemsstaterna får ge tillfälligt skydd åt ytterligare kategorier av fördrivna personer om de fördrivits av samma skäl och från samma ursprungsland eller region.

Vidare anges att det tillfälliga skyddet bör vara förenligt med medlemsstaternas internationella åtaganden vad gäller flyktingar. I synnerhet får det inte hindra erkännande av flyktingstatus enligt konventionen av den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, i dess ändrade lydelse enligt New York-protokollet av den 31 januari 1967 (Genèvekonventionen). En medlemsstat som på grund av mängden asylansökningar har svårt att bibehålla en

väl fungerande asylprocedur får skjuta upp prövningen av asylansökningar, dock längst till den tidpunkt då det tillfälliga skyddet upphör.

Det tillfälliga skyddet skall inledningsvis gälla i ett år. Skyddet kan förlängas med sex månader i taget i högst ett år. Skulle situationen fortfarande bestå kan rådet fatta beslut om att det tillfälliga skyddet skall gälla i ytterligare ett år. Den maximala skyddstiden är således tre år. Skyddet kan upphöra att gälla närhelst rådet fattar beslut om det eller när den maximala tiden löpt ut.

De personer som har beviljats tillfälligt skydd skall ges tillgång till arbetsmarknaden och arbetstagaren skall ha tillgång till sociala trygghetssystem. Barn upp till 18 år skall ges tillträde till åtminstone det offentliga utbildningsväsendet på samma villkor som de egna medborgarna. Vidare får medlemsstaterna ge vuxna tillträde till det offentliga utbildningsväsendet. Kärnfamiljen, dvs. make/maka eller sambo och ogifta barn under 18 år, garanteras rätt till familjeåterförening om den som skall återförenas med referenspersonen själv är i behov av tillfälligt skydd.

När det tillfälliga skyddet har upphört att gälla, skall medlemsstaternas vanliga utlänningslagstiftning tillämpas. I de fall ett program för frivilligt återvändande har påbörjats, får giltighetstiden för de rättigheter som föreskrivs i direktivet förlängas till och med dagen för återvändandet. Återvändandet skall enligt direktivet alltid ske med respekt för de berörda personernas människovärde.

Den rättsliga grunden för EG-direktivet finns i avdelning IV artikel 63 (2) (a) EG-fördraget. Avdelning IV är inte direkt tillämplig på Förenade kungariket, Irland och Danmark. Förenade kungariket har meddelat sin avsikt att delta i antagandet och tillämpningen av direktivet.

Genèvekonventionen

De grundläggande internationella bestämmelserna om flyktingskap finns i Genèvekonventionen. I konventionen anges bl.a. kriterier för när en person skall betraktas som flykting. Sverige har tillträtt konventionen och är därmed folkrättsligt bunden av den.

Med flykting avses i artikel 1 A 2 Genèvekonventionen den som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politisk åskådning och som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar begagna sig av sagda lands skydd, eller den som, utan att vara medborgare i något land, till följd av händelser som förut sagts befinner sig utanför det land, vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att återvända dit.

Genèvekonventionen skiljer mellan å ena sidan sådana omständigheter som utesluter den som i och för sig kan uppfylla rekvisiten för att vara flykting från rätten till skydd, vilket regleras i artikel 1 F genom de s.k. uteslutande klausulerna, och å andra sidan regler om undantag från förbudet mot att

avvisa eller utvisa den som är flykting, vilka finns i artikel 33 punkt 2 i konventionen. Det skydd en flykting erhåller, grundat på Genèvekonventionen, kan också upphöra att gälla enligt vad som sägs i konventionens artikel 1 C. Sådana situationer som avses är t.ex. då flyktingen av fri vilja använder sig av sitt hemlands skydd eller att flyktingen av fri vilja återvänder till sitt hemland för att bosätta sig där.

Uppehållstillstånd med tillfälligt skydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag att en utlänning som omfattas av rådets beslut enligt EG-direktivet skall få uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Därmed avslås motionsyrkande om bedömningen inför beslut om tillfälligt skydd.

Riksdagen bör bifalla förslaget om att regeringen skall få meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer under vissa förutsättningar skall kunna få uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Därmed avslås motionsyrkanden bl.a. om avslag på förslaget.

Riksdagen bör vidare bifalla regeringens förslag om att tillfälligt skydd för fördrivna personer i enlighet med EG-direktivet skall kunna ges i högst tre år. Därmed avslås motionsyrkanden bl.a. om att tillfälligt skydd skall kunna ges i högst två år.

Jämför reservationerna nr 1 (fp), 2 (fp, v), 3 (kd), 4 (kd, mp) och 5 (c).

Gällande bestämmelser

Uppehållstillstånd kan enligt 2 kap. 2 § utlänningslagen (1989:529), UtL, beviljas under viss tid (tidsbegränsat uppehållstillstånd) eller utan tidsbegränsning (permanent uppehållstillstånd).

Särskilda regler om uppehållstillstånd för personer som har ett tillfälligt behov av skydd finns i 2 kap. 4 a § UtL enligt vilken regeringen i fråga om en viss grupp av utlänningar får meddela föreskrifter om att den som söker uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. utlänningslagen och som bedöms ha ett tillfälligt behov av skydd här i landet får ges ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för en sammanlagd tid av högst två år. Om ett program för att förbereda återvändandet har inletts innan dess, får uppehållstillståndet förlängas med högst två år. Regeringen skall anmäla föreskrifter om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagrummet till riksdagen inom tre månader.

En person som tillhör en grupp som beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § UtL presumeras ha behov av tillfälligt skydd här och det skall normalt inte göras någon prövning av hans eller hennes individuella skyddsskäl. En individuell prövning av sökandens skyddsbehov

skall göras endast om utlänningen ansöker om flyktningförklaring eller resedokument.

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i enlighet med 2 kap. 4 a § UtIL ger inte rätt till en prövning av om utlänningen kan ha rätt att stanna och uppehålla sig i Sverige med stöd av andra regler i utlänningslagen.

Propositionen

I propositionen föreslås att bestämmelsen om tidsbegränsat uppehållstillstånd i 2 kap. 4 a § UtIL upphävs och att ett nytt kapitel om tillfälligt skydd tas in i utlänningslagen. I enlighet med EG-direktivet skall det tillfälliga skyddet inledningsvis gälla i ett år. Skyddet kan därefter förlängas med sex månader i taget i högst ett år och i undantagsfall i ytterligare ett år. Den nya bestämmelse som införs i utlänningslagen innebär således att det tillfälliga skyddet i undantagsfall kan uppgå till maximalt tre år. Skyddet skall upphöra att gälla närhelst rådet fattar beslut om det eller när den maximala tiden löpt ut.

Regeringen anser att den totala skyddsperioden kan uppgå till tre år i de fall rådet beslutar det. Om läget i ursprungslandet är oförändrat efter två års skyddsperiod, måste rådet på nytt överväga situationen och kan då fatta ett nytt beslut med kvalificerad majoritet om att förlänga skyddsperioden med ytterligare ett år. Det tredje och sista året kommer således enligt propositionen att vara en undantagssituation där en majoritet av medlemsstaterna måste bedöma att situationen i det berörda landet är sådan att en stabilisering förväntas ske.

Vidare föreslås i propositionen att regeringen skall få meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer utöver dem som omfattas av rådets beslut får ges uppehållstillstånd, om dessa har fördrivits av samma skäl och från samma ursprungsland eller ursprungsregion som den personkrets som omfattas av rådets beslut. Sådana föreskrifter skall anmälas till riksdagen inom tre månader.

I propositionen anförts att det inte går att utesluta att det kan uppkomma situationer då det kan finnas anledning att tillämpa en ordning med tillfälligt skydd mer generöst än vad som följer av EG-direktivet. Exempelvis i fall då rådets beslut omfattar en alltför snäv grupp människor, t.ex. bara en viss etnisk grupp. En annan kan gälla tillfälligt skydd för personer som har kommit till Sverige en kort tid före rådets beslut. I propositionen anförts att det är rimligt att dessa personer kan ges samma rättsliga ställning som dem som senare kan komma att omfattas av rådets beslut. I propositionen noteras att enligt direktivet kan Sverige inte senare göra gällande någon rätt till avräkning för personer som omfattas av sådana föreskrifter i förhållande till rådets senare beslut och möjligheterna att ta emot fördrivna personer.

Motioner

I motion Sf40 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) yrkande 1 begärs avslag på möjligheten för regeringen att meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer utöver dem som omfattas av rådets beslut skall kunna ges

uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Motionärerna anför att tidsbegränsat skydd tidigare har getts åt personer som kommit till Sverige i många fall flera år före ett beslut om en massflyktssituation. Dessa personer tvingades då leva under osäkra förhållanden under en tid som med åtskilliga år översteg maximitiden för det tillfälliga skyddet.

Också i motion Sf43 av Bo Könberg och Johan Pehrson (fp) yrkande 2 begärs avslag på förslaget om att ytterligare kategorier av fördrivna personer än dem som rådets beslut omfattar får ges tillfälligt uppehållstillstånd. I motionen anföras att asylsökande som befunnit sig i Sverige sedan flera år tillbaka och vars ansökan om uppehållstillstånd ännu inte beviljats kan komma att drabbas mycket hårt. Förslaget medför enligt motionärerna ett mycket oklart rättsläge.

I yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att rådet inför ett beslut om att en massflyktssituation föreligger måste beakta UNHCR:s synpunkter. Motionärerna anser att vid olika bedömningar bör rådet följa UNHCR:s bedömning och anför att tillfälligt skydd inte bör bli ett regelmässigt inslag i svensk flyktingpolitik.

Magda Ayoub m.fl. (kd) begär i motion Sf42 yrkande 1 ett tillkännagivande om att ytterligare kategorier av fördrivna personer som skall kunna omfattas av reglerna om tillfälligt skydd skall begränsas till personer som vistats i Sverige i högst sex månader före beslutet om en massflyktssituation.

I samma motions yrkande 2 i denna del begärs att tillfälligt skydd skall kunna beviljas i högst två år.

Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) begär i motion Sf44 yrkande 1 avslag på förslaget om maximalt tre år för tillfälligt skydd. Tre år är enligt motionärerna en alltför lång tid, särskilt ur ett barnperspektiv. Högst två år bör kunna ges.

I motion Sf41 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att familjer med barn, som getts tillfälligt skydd i Sverige, av humanitära skäl bör ges permanent uppehållstillstånd efter två år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare (bet. 2001/02:SfU8) påtalat att det bl.a. till följd av den fria rörligheten inom EU och för att uppnå målsättningen att utveckla ett område med frihet, säkerhet och rättvisa behövs en gemensam asylpolitik inom EU. Utskottet konstaterar också inledningsvis att direktivet syftar till att fastställa miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta. Sverige är som medlem i EU bundet av direktivets regler, och de minimikrav som anges skall genomföras i svensk rätt. Utskottet noterar vidare att beslutet om att det föreligger en massiv tillströmning av fördrivna personer fattas av rådet som skall beakta synpunkter från och samråda med UNHCR och andra relevanta internationella organisationer.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag och avstyrker motion Sf43 yrkande 1.

När det gäller regeringens möjlighet att meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer än dem som omfattas av rådets beslut skall kunna omfattas av det tillfälliga skyddet kan det enligt utskottets mening uppkomma situationer då det finns anledning att tillämpa direktivets regler mer generöst. Detta kan t.ex. gälla då rådets beslut bara omfattar en viss etnisk grupp eller då personer har kommit till Sverige endast en kort tid före rådets beslut. Det är enligt utskottets mening rimligt att även dessa personer kan erbjudas tillfälligt skydd i Sverige och ges samma rättsliga ställning som den personkrets som omfattas av rådets beslut. En förutsättning härför måste emellertid enligt utskottets uppfattning vara att dessa ytterligare kategorier av personer har fördrivits av samma skäl och från samma ursprungsland eller ursprungsregion som dem som omfattas av rådets beslut. Utskottet vill också understryka vikten av att dessa personer skall ha anlänt till Sverige endast en kort tid före beslutet om att en massflyktssituation föreligger, vilket också påpekas i propositionen. Genom kravet på att regeringen skall anmäla eventuella föreskrifter till riksdagen inom tre månader erhålls också enligt utskottet en god insyn.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker med det anförda motionerna Sf40 yrkande 1, Sf42 yrkande 1 och Sf43 yrkande 2.

Utskottet anser att ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd måste ges en begränsad varaktighet med hänsyn till bestämmelsernas undantagskaraktär och skyddsnivån. Enligt utskottets mening bör den maximala skyddsperioden kunna uppgå till tre år i de fall rådet beslutar det. Utskottet vill dock peka på att i normalfallet kommer beslutet om att en massflyktssituation föreligger och att tillfälligt skydd skall ges inte gälla mer än två år. Det kommer emellertid att finnas en möjlighet för rådet att besluta om ytterligare ett års tillfälligt skydd om läget i ursprungslandet är oförändrat och en majoritet av medlemsstaterna bedömer att situationen i det berörda landet är sådan att en stabilisering förväntas ske. Utskottet noterar också att den som får en ansökan om asyl beviljad under tid med tillfälligt skydd ges ett permanent uppehållstillstånd samt att de utlänningar som efter tiden med tillfälligt skydd inte vill återvända till ursprungslandet, dvs. när rådet fattat ett beslut om upphörande eller efter maximala tre år, kan ansöka om uppehållstillstånd enligt utlänningslagens regler.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag och avstyrker motionerna Sf41 yrkande 2, Sf42 yrkande 2 i denna del och Sf44 yrkande 1.

Prövning av asylansökan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om att en person som ges uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall ha rätt att få prövat om han eller hon är flykting enligt Genèvekonventionen och att pröv-

ningen skall få skjutas upp bara om det finns särskilda skäl för detta.

Riksdagen bör därmed avslå motionsyrkanden bl.a. om att prövningen bör omfatta även övriga skyddsgrunder och att prövningen skall kunna skjutas upp bara om synnerliga skäl föreligger.

Jämför reservationerna nr 6 (fp, mp), 7 (v), 8 (fp, kd) och 9 (mp).

Gällande bestämmelser

Begreppet flykting avser enligt utlänningslagen en utlänning som befinner sig utanför det land som han är medborgare i, eller den som anses som statslös och som befinner sig utanför det land där han tidigare har haft sin vanliga vistelseort, därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning. Kretsen är inskränkt till att gälla enbart dem, som inte kan eller på grund av fruktan inte vill begagna sig av det ifrågavarande landets skydd. Detta gäller oberoende av om förföljelsen utgår från landets myndigheter eller dessa inte kan antas bereda trygghet mot förföljelse från enskilda (3 kap. 2 § UtL). Med asyl avses enligt utlänningslagen uppehållstillstånd som beviljas en utlänning därför att han eller hon är flykting (3 kap. 1 § UtL).

Från begreppet flykting särskiljs i utlänningslagen skyddsbehövande i övrigt, 3 kap. 3 § UtL. Denna kategori omfattar utlänningar eller statslösa som inte faller in under definitionen av flyktingar, men som behöver skydd eftersom de lämnat landet därför att de känner välgrundad fruktan för att straffas med döden eller med kroppsstraff eller att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (punkten 1). Till denna kategori räknas vidare den som lämnat sin hemort på grund av behov av skydd vid en väpnad konflikt eller som är förhindrade att återvända på grund av en miljökatastrof (punkten 2). Hit hör även de personer som på grund av sitt kön eller sin homosexualitet känner välgrundad fruktan för förföljelse (punkten 3).

En ansökan av den som åberopar övriga skyddsbehov skall handläggas på samma sätt som en ansökan om skydd som flykting (3 kap. 1 § andra stycket UtL).

Propositionen

I propositionen föreslås att en person som ges uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall ha rätt att få prövat om han eller hon är flykting enligt Genèvekonventionen och att prövningen får skjutas upp bara om det finns särskilda skäl för detta.

Enligt propositionen är det ett rimligt förfaringsätt att den berörda gruppen får det skydd och den trygghet som ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd innebär till dess att utlänningsmyndigheternas arbetsbelastning avtagit och de har tillräckliga kunskaper om läget i de fördrivna personernas ur-

sprungsland eller region. Eventuella asylansökningar bör därefter prövas som vanliga asylansökningar.

Att enbart ge möjlighet att ansöka om asyl som flykting enligt 3 kap. 2 § UtlL medför också att arbetsbelastningen i prövningsärendena begränsas och ärendena kan hanteras fortare. Den som bedöms ha behov av ett tillfälligt skydd vid en extraordinär situation i hemlandet kan enligt propositionen förväntas vilja återvända när situationen i hemlandet har blivit någorlunda stabil. När det gäller flyktingar kan de presumeras skapa sig en framtid här och bör därför snarast integreras i det svenska samhället.

Den som har ett uppehållstillstånd, tidsbegränsat eller permanent, har i dag normalt inte någon möjlighet att få sin status enligt uppehållstillståndet ändrad. Att införa en annan ordning för dem som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skulle enligt propositionen kunna uppfattas som orättvist.

I propositionen anges att UNHCR anfört att möjligheten att skjuta upp prövningen av asylansökningar en viss tid är förenlig med Genèvekonventionen så länge rätten att ansöka om asyl finns och så länge ansökan prövas senast vid det tillfälliga skyddets upphörande.

Motioner

Ulla Hoffmann m.fl. (v) begär i motion Sf40 yrkande 2 avslag på förslaget om att prövningen av en asylansökan skall kunna skjutas upp om särskilda skäl föreligger. Ett formligt beslut om uppskjutande kan enligt motionärerna ses som en suspension av Genèvekonventionen. Ett uppskjutande kan vidare medföra rättssäkerhetsrisker och viktig bevisning kan gå förlorad. Att en uppskjuten prövning inte bör tillåtas innebär givetvis inte enligt motionärerna att utredning och prövning måste ske genast.

I motion Sf43 av Bo Könberg och Johan Pehrson (fp) yrkandena 3 och 4 begärs tillkännagivanden om att asylansökningar skall prövas individuellt på den enskildes egna meriter och att det bör föreligga synnerliga skäl för uppskjuten asylprövning. I motionen anges att inget i EG-direktivet hindrar en medlemsstat från att omgående pröva asylansökningar.

Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) begär i motion Sf44 yrkande 3 i denna del att synnerliga skäl för uppskjutande av en asylansökan skall föreligga och att särskild hänsyn måste tas om det finns barn med i bilden.

I motion Sf42 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 2 i denna del begärs ett beslut om att en asylansökan skall prövas senast inom två år och att även övriga skyddsskäl då skall prövas.

Även Bo Könberg och Johan Pehrson (fp) begär i motion Sf43 yrkande 5 ett tillkännagivande om att även övriga skyddsskäl skall prövas för den som har tillfälligt skydd och ansöker om uppehållstillstånd.

I motion Sf44 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) yrkande 3 i denna del begärs att även en ansökan om uppehållstillstånd som skyddsbehövande i övrigt samt av humanitära skäl skall kunna prövas under tiden med tillfälligt skydd.

Utskottets ställningstagande

Fördrivna personer som flyr sitt hemland i en massflyktssituation söker inte alltid skydd mot en förföljelse som är direkt riktad mot dem som individer. När den akuta situationen i hemlandet som föranlett skyddsbehovet inte längre föreligger kan utlänningen därför förutsättas återvända hem.

Enligt direktivet bör det tillfälliga skyddet vara förenligt med medlemsstaternas internationella åtaganden vad gäller flyktingar, och bl.a. UNHCR:s mandat för flyktingar och andra personers behov av internationellt skydd bör beaktas. Utskottet, som vid ett par tillfällen informerats om de globala konsultationerna om internationellt skydd av UNHCR:s representant för de baltiska och nordiska länderna, kan konstatera att det på senare år skett en utveckling när det gäller frågan om tillfälligt skydd och staternas förpliktelser. I slutsatserna från ett möte, som hölls år 2001 inom ramen för de globala konsultationerna med UNHCR och de stater som tillträtt Genèvekonventionen, framhölls att tillfälligt skydd är en undantagssituation som är i enlighet med Genèvekonventionen.

Utskottet anser att den som har tillfälligt skydd måste kunna ansöka om asyl, flyktingförklaring och resedokument. Emellertid är det enligt utskottets mening rimligt att införa en möjlighet att skjuta upp prövningen av en asylansökan om särskilda skäl föreligger. Detta främst mot bakgrund av utlänningsmyndigheternas höga arbetsbelastning under det inledande skedet av en massflyktssituation men också för att myndigheterna skall ges tid att skaffa kunskap om och bedöma situationen i ursprungslandet.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag och avstyrker motionerna Sf40 yrkande 2, Sf43 yrkandena 3 och 4 samt Sf44 yrkande 3 i denna del.

Beträffande frågan om även övriga grunder för uppehållstillstånd skall kunna prövas under tiden med tillfälligt skydd gör utskottet följande bedömning. De som bedömts ha behov av ett tillfälligt skydd vid en extraordinär situation i hemlandet kan till skillnad från flyktingar förväntas vilja återvända när situationen i hemlandet har blivit någorlunda stabil. För att underlätta ett sådant självmant återvändande bör resurser i första hand satsas på att hjälpa dem att återvända till sitt hemland och att bygga upp en dräglig tillvaro där. Vidare skall också, som utskottet noterat i föregående avsnitt, den som efter tiden med tillfälligt skydd anser sig inte kunna återvända till ursprungslandet eller regionen kunna ansöka om uppehållstillstånd fullt ut enligt bestämmelserna i utlänningslagen. Under tiden det tillfälliga skyddet gäller begränsas också myndigheternas arbetsbelastning om prövningen enbart avser ansökan om skydd som flykting, varvid dessa ärenden kan hanteras fortare.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Sf42 yrkande 2 i denna del, Sf43 yrkande 5 och Sf44 yrkande 3 i denna del.

Offentligt biträde

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkande om offentligt biträde.

Jämför reservation nr 10 (v).

Gällande bestämmelser

Om det inte måste antas att behov av biträde saknas skall offentligt biträde enligt 11 kap. 8 § UtL bl.a. förordnas i ärende angående

1. avvisning, dock inte hos polismyndighet, om inte utlänningen hållits i förvar mer än tre dagar,
2. utvisning när uppehållstillstånd upphört att gälla,
3. uppehållstillstånd vid s.k. ny ansökan, om Utlänningsnämnden meddelat beslut om inhibition i ärendet om avvisning eller utvisning,
4. verkställighet, om utlänningen hållits i förvar sedan mer än tre dagar.

Propositionen

I propositionen anges att utlänningsmyndigheterna förordnar offentliga biträden i enlighet med 11 kap. 8 § UtL. Detta gäller också i ärenden om uteslutande från flyktingstatus. Vid utvisning på grund av brott förordnas offentlig försvarare och i dessa fall är det domstolarna som förordnar dessa försvarare. Regeringen gör den bedömningen att svenska bestämmelser är tillräckliga vad gäller biträdesförordnande i utlänningsärenden.

Motion

I motion Sf40 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om rätt till offentligt biträde. Motionärerna anser att det är mycket viktigt att en rätt till offentligt biträde införs också i ärenden om uteslutande från flyktingstatus. Vidare bör det vid en utredning om skyddsbehov finnas möjlighet att få offentligt biträde, även om en formell fråga om avlägsnande inte tagits upp ännu.

Utskottets ställningstagande

Offentligt biträde utses regelmässigt i ärende om avvisning eller utvisning samt i ärende om verkställighet, om utlänningen hållits i förvar sedan mer än tre dagar. Utskottet delar regeringens bedömning att de regler som i dag gäller för biträdesförordnande i utlänningsärenden är tillräckliga. Utskottet avstyrker motion Sf40 yrkande 3.

Uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om att ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd skall kunna ges i högst två år när en utlänning deltar i ett program för frivilligt återvändande. Därmed avslås motionsyrkande om att uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd skall kunna ges i högst ett år.

Riksdagen bör också avslå motionsyrkande om återvändandeprogram.

Jämför reservationerna nr 11 (v) och 12 (kd).

Gällande bestämmelser

I 2 kap. 4 a § UtL anges att regeringen får ge ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för en sammanlagd tid av högst två år för dem som bedöms ha ett tillfälligt behov av skydd här i landet. Om ett program för att förbereda återvändandet har inletts innan de två åren har gått får uppehållstillståndet förlängas med högst två år.

Migrationsverket ansvarar för återvändandearbetet och att särskilda program för frivilligt återvändande genomförs.

Propositionen

I propositionen föreslås att om en utlänning deltar i ett program för frivilligt återvändande kan ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd ges med högst två år. Samtidigt upphävs motsvarande regler om tidsbegränsat uppehållstillstånd som i dag gäller enligt utlänningslagen.

Motioner

Ulla Hoffmann m.fl. (v) begär i motion Sf40 yrkande 4 att ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd skall få gälla högst ett år om ett återvändarprogram har inletts. Fem års sammanlagd tid med tillfälligt skydd är, särskilt med tanke på barnens situation, en alltför lång tid enligt motionärerna.

I motion Sf42 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att det är viktigt att en seriös, generös och tidig information ges om möjligheterna till stöd vid frivillig återvandring. Studier och praktik som underlättar återkomsten till hemlandet bör uppmuntras, och fokus bör ligga på sådana kunskaper som kan användas för återuppbyggande av hemlandet. Återvändandeprogrammet bör enligt motionärerna formaliseras och förbättras.

Utskottets ställningstagande

Innan ett beslut fattas om att skyddsperioden skall upphöra måste enligt direktivet rådet bedöma om det är möjligt för de berörda utlänningarna att tryggt

och varaktigt återvända till hemlandet. Av direktivet framgår vidare att medlemsstaterna skall underlätta det frivilliga återvändandet genom att den berörda personen deltar i ett återvändandeprogram. Återvändandet skall ske med respekt för mänsklig värdighet, och den som återvänder skall ha full kännedom om förhållandena. Enligt direktivet får därför bl.a. undersökande resor arrangeras.

Utskottet vill i detta sammanhang peka på vikten av att återvändandearbetet sker med tonvikt på frivillighet och att särskild hänsyn skall tas till barnens situation. Myndigheternas information till de berörda om situationen i ursprungslandet eller regionen är också väsentlig. Utskottet delar uppfattningen i motion Sf42 att en tidig information bör ges om möjligheterna till stöd vid frivillig återvandring och att studier och praktik som underlättar återkomsten till och återuppbyggnaden av hemlandet bör uppmuntras. Utskottet finner det dock inte nödvändigt med ett tillkännagivande om återvändandeprogrammen. Utskottet avstyrker med det anförda motion Sf42 yrkande 6.

För att ett program för frivilligt återvändande skall kunna genomföras, kan det finnas skäl att tillfälligtvis förlänga uppehållstillstånden för personer som deltar i programmet. Utskottet anser att Migrationsverkets ansvar för att utforma och tillhandahålla stödprogram för att främja självantaget återvändande skall omfatta även personer med tillfälligt skydd. Deltar en person i ett program för frivilligt återvändande bör således ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd enligt utskottets mening kunna ges fram till återvändandet eller för en tid av högst två år. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motion Sf40 yrkande 4.

Folkbokföring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om att en person som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som kan antas komma att vistas här under kortare tid än tre år som huvudregel inte skall folkbokföras. Därmed bör riksdagen avslå motionsyrkanden bl.a. om avslag på förslaget.

Jämför reservationerna nr 13 (fp), 14 (kd), 15 (v) och 16 (mp).

Gällande bestämmelser

Enligt 3 § folkbokföringslagen (1991:481) skall den folkbokföras som efter inflyttning kan antas komma att under sin normala livsföring regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvila) i landet under minst ett år. En utlänning som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall enligt 4 § inte folkbokföras om han eller hon saknar sådant tillstånd, om det inte finns synnerliga skäl för att han eller hon ändå skall folkbokföras.

Socialförsäkringslagen (1999:799) delar in socialförsäkringen i förmåner som grundas på bosättning i Sverige och förmåner som är beroende av arbete

här i landet. Den som kommer till Sverige anses bosatt här i socialförsäkringshänseende om det kan antas att vistelsen kommer att överstiga ett år. En person som måste ha uppehållstillstånd har rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner endast om ett sådant tillstånd beviljas. De bosättningsbaserade förmånerna betalas inte ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande (LMA) har lämnats om förmånerna är av motsvarande karaktär.

Propositionen

I propositionen föreslås att en person som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som kan antas komma att vistas här under kortare tid än tre år som huvudregel inte skall folkbokföras. Dessa personer skall inte heller anses bosatta enligt socialförsäkringslagen under den tid de inte är folkbokförda. En person som beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som inte är folkbokförd skall ha rätt till insatser enligt LMA.

I propositionen görs den bedömningen att de personer som folkbokförs i Sverige under tiden de har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd bör tas emot inom ramen för det kommunala flyktingmottagandet.

I propositionen anförts att det skyddsbehov som tillgodoses genom att bevilja uppehållstillstånd med tillfälligt skydd är, som framgår av begreppet, av tillfällig natur. Tanken är att de som beviljas skydd skall återvända hem så snart den akuta situationen i hemlandet är över och inte stanna permanent i Sverige. Rimligtvis bör därför inte heller den berörda gruppen fullt ut omfattas av alla de sociala rättigheter som normalt tillkommer personer som bor här. Enligt propositionen måste dock personer med tillfälligt skyddsbehov ha en rimlig levnadsnivå. Genom insatser enligt LMA tillförsäkras de en skälig levnadsstandard.

Motioner

I motion Sf40 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) yrkande 5 begärs avslag på förslaget om att de som beviljats tillfälligt skydd inte skall folkbokföras om de kan antas komma att vistas i landet kortare tid än tre år.

Magda Ayoub m.fl. (kd) begär i motion Sf42 yrkande 3 ett tillkännagivande om att tre år utan folkbokföring är en alltför lång tid med begränsade socialförsäkringsförmåner och sjukvård.

Bo Könberg och Johan Pehrson (fp) är i motion Sf43 yrkande 6 i denna del kritiska till förslaget om att den som beviljats tillfälligt skydd skall folkbokföras först efter tre år. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att en extensiv tolkning bör göras i fråga om sociala rättigheter för personer med tillfälligt skydd.

I motion Sf44 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) yrkande 2 begärs att en person skall kunna bli folkbokförd efter maximalt två år, om inte ett återvändandeprogram har inletts.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis peka på att tanken med det tillfälliga skyddet är att den berörda gruppen inte kommer att stanna permanent i Sverige utan kan förväntas återvända hem när den akuta situationen i hemlandet är över. Oaktat detta måste personer med tillfälligt skyddsbehov ha skäliga levnadsförhållanden under tiden i Sverige. Som framgår av tidigare avsnitt kommer i normalfallet beslutet om att en massflyktssituation föreligger inte att gälla i mer än två år. En person som haft uppehållstillstånd med tillfälligt skydd i två år och som får ytterligare en förlängning av uppehållstillståndet, med eller efter tillfälligt skydd, så att den sammanlagda tiden uppgår till tre år eller mer skall således folkbokföras när denna förlängning sker. Utskottet vill även framhålla att de personer som beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd redan från början är informerade om de villkor som gäller, dvs. under vilka omständigheter som skyddet ges, tidsperioden, vilka rättigheter som följer av det beviljade uppehållstillståndet samt om möjligheten att söka asyl. Genom att personer med tillfälligt skydd, och som inte är folkbokförda, omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. tillförsäkras de enligt utskottets uppfattning en skälig levnadsnivå. Enligt utskottets mening kan det inte krävas att de fullt ut skall omfattas av alla de sociala rättigheter som normalt tillkommer personer som bor här permanent. Utskottet vill i detta sammanhang uppmärksamma att personer som ges uppehållstillstånd med tillfälligt skydd också föreslås beviljas arbetstillstånd för motsvarande tid, varvid de som arbetar kommer att vara berättigade till arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Sf40 yrkande 5, Sf42 yrkande 3, Sf43 yrkande 6 i denna del och Sf44 yrkande 2.

Hälso- och sjukvård**Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om hälso- och sjukvård för personer med tillfälligt skydd.

Jämför reservationerna nr 17 (fp, kd, c, mp) och 18 (v).

Gällande bestämmelser

En kommun har enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

Migrationsverket har enligt LMA ett huvudansvar för mottagandet av asylsökande, för utlänningar som söker uppehållstillstånd som skyddsbehövande i övrigt och för utlänningar som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § UtlL.

Kommunerna erhåller statlig ersättning enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktmottagande m.m. för vissa kostnader som kom-

munen haft för dem som omfattas av LMA. En kommun som lämnat bistånd enligt den lagen har rätt att få ersättning från staten för det lämnade biståndet och även för ersättning för bl.a. kostnader avseende vissa insatser till barn och unga som givits med stöd av socialtjänstlagen och lagen om vård av unga.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen skall landstingen erbjuda en god hälso- och sjukvård för dem som är bosatta inom landstinget. För dem som inte är bosatta men vistas inom landstinget skall omedelbar hälso- och sjukvård ges.

Enligt överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet skall landstingen ge asylsökande och personer som beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 2 kap. 4 a § UtL akut hälso- och sjukvård samt tandvård och sådan hälso- och sjukvård samt tandvård som inte kan anstå. Överenskommelsen går, för dem som inte är bosatta i något landsting, utöver landstingens skyldigheter enligt hälso- och sjukvårdslagen. I den omfattning som landstingen ger vård enligt avtalet lämnas ersättning till landstingen enligt förordningen (1996:1357) om statlig ersättning för hälso- och sjukvård till asylsökande. Enligt 2 § i förordningen lämnas ersättning för personer som fyllt 18 år för akut vård och vård som inte kan anstå, mödrahälsovård, förlossningsvård, preventivmedelsrådgivning, vård vid abort, vård och åtgärder enligt smittskyddslagen samt akut tandvård och tandvård som inte kan anstå. För barn som inte fyllt 18 år ges ersättning för hälso- och sjukvård samt tandvård. Utöver schablonersättningen kan staten lämna en särskild ersättning för vård som överstiger 50 000 kr för en vårdkontakt.

Enligt Allmänna råd från Socialstyrelsen, 1995:4, Hälso- och sjukvård för asylsökande och flyktingar, kan en definition inte göras av begreppet omedelbar vård och vård som inte kan anstå som täcker alla situationer som kan uppkomma. Det är endast den vårdansvarige läkaren som utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet kan bedöma vilken vård som skall ges. Vård som inte faller under dessa kriterier och där en måttlig fördröjning inte medför allvarliga följder för patienten ersätts inte av staten.

Migrationsverket kan dessutom, för en utlänning som har behov av vissa insatser som bedöms nödvändiga på grund av ett funktionshinder eller hög ålder, i det enskilda fallet träffa särskilda avtal med landsting och kommuner om insatser av liknande natur som de insatser som ges enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och socialtjänstlagen (2001:453). Särskilt bidrag får då lämnas enligt LMA för de merkostnader som dessa personer på grund av sin funktionsnedsättning kan åsamkas för att kunna uppnå en skälig livsföring.

Propositionen

I propositionen anges att en effekt av att en person inte folkbokförs är att han eller hon inte får tillgång till sjuk- och hälsovård på samma villkor som gäller för personer som anses vara bosatta här enligt folkbokföringslagen. Å andra sidan är det endast sådan vård som kan skjutas upp som denna grupp utlänningar inte kommer att erhålla. Vidare understryks i propositionen att barn

som har tillfälligt skydd under hela sin vistelse här har tillgång till samma hälso- och sjukvård som i Sverige bosatta barn.

En person som vistas i ett landsting utan att vara bosatt där skall få tillgång till omedelbar hälso- och sjukvård. Begreppet omfattar både sjukdomsförebyggande åtgärder och den egentliga sjukvården. I detta ingår enligt propositionen även psykologisk och psykiatrisk vård till personer som på grund av exempelvis traumatiska upplevelser och övergrepp är i behov av omedelbar vård.

I propositionen anges att landstingen ersätts av staten, huvudsakligen i form av en schablonersättning, för den vård som ges och att ersättningen i princip skall täcka all den vård som den enskilde normalt kan behöva. Regeringen gör den bedömningen att den statliga ersättningen för hälso- och sjukvård till asylsökande m.fl. torde täcka de kostnader som normalt även kan uppkomma i en massflyktssituation. Vidare gör regeringen den bedömningen att överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet ger utrymme för viss förändring i de fall då inträffade omständigheter bedöms påverka parternas förutsättningar att uppfylla överenskommelsen.

Slutligen anges i propositionen beträffande kommunens rätt till ersättning för bl.a. kostnader avseende vissa insatser till barn och unga som givits med stöd av socialtjänstlagen och lagen om vård av unga, att förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktmottagande m.m. i dag inte omfattar rätt till ersättning för insatser som lämnats till barn som har uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § UtlL. Bestämmelsen behöver därför enligt propositionen förtydligas så att den också kommer att omfatta personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.

Motioner

I motion Sf40 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att ett avtal mellan staten och landstingen inte medför en tillräcklig garanti för att personer som utsatts för tortyr, våldtäkt eller andra former av fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld tillhandahålls nödvändig läkarvård eller annan hjälp. Den rättsliga grunden för vården bör enligt motionärerna offentlighetsrättsligt regleras.

Birgitta Carlsson m.fl. (c) begär i motion Sf41 yrkande 1 förslag om att personer som fått tillfälligt skydd skall erhålla adekvat hälso- och sjukvård även om de inte är folkbokförda. Hälso- och sjukvården har problem med att definiera vad som skall klassas som akut sjukvård. Exempelvis räknas inte psykiska besvär enligt motionärerna som akut sjukvård.

I motion Sf42 av Magda Ayoub m.fl. (kd) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att det tydligt måste anges under vilka förutsättningar vård skall ges till asylsökande och personer med tillfälligt skydd, bl.a. i de fall dessa utsatts för tortyr eller våldtäkt.

I motion Sf43 av Bo Könberg och Johan Pehrson (fp) yrkandena 6 i denna del och 7 begärs tillkännagivanden om att under tiden med tillfälligt skydd bör

även vård eller rehabilitering som kan anstå ges funktionshindrade eller personer med svåra traumatiska upplevelser eller som utsatts för andra former av psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld. Motionärerna anför att barn teoretiskt sett har rätt till all sjukvård, men i praktiken kan t.ex. ett handikappat barn utan personnummer ha svårt att få tillgång till specialistvård. Barn som i en massflyktssituation kommer till vårt land skall ha en ovillkorlig rätt till hälso- och sjukvård.

I motionerna Sf44 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) yrkande 4 och 2002/03:Sf367 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 12 begärs tillkännagivanden om att asylsökande barn eller barn med tillfälligt uppehållstillstånd skall kunna få terapeutisk vård oavsett om familjen får stanna eller ej.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att för dem som inte är bosatta men vistas inom ett landsting gäller enligt hälso- och sjukvårdslagen att omedelbar hälso- och sjukvård skall ges. Därutöver skall landstingen enligt en överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet ge asylsökande och personer som beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 2 kap. 4 a § UtlL akut hälso- och sjukvård samt tandvård och sådan hälso- och sjukvård samt tandvård som inte kan anstå. Ersättning till landstingen utgår för personer som fyllt 18 år samt för mödrahälsovård, förlossningsvård, preventivmedelsrådgivning, vård vid abort och vård och åtgärder enligt smittskyddslagen. För barn som inte fyllt 18 år ges ersättning för hälso- och sjukvård samt tandvård. Migrationsverket kan dessutom lämna ersättning enligt LMA för merkostnader som åsamkats en utlännings på grund av funktionshinder eller hög ålder, för att denne skall kunna uppnå en skälig livsföring.

Som utskottet pekat på i tidigare avsnitt är tanken med det tillfälliga skyddet att de berörda personerna kan förväntas återvända hem när den akuta situationen i hemlandet är över samt att de under tiden i Sverige måste ges skäliga levnadsförhållanden. Enligt utskottets mening kan en heltäckande definition inte göras av begreppet omedelbar vård och vård som inte kan anstå. I begreppet hälso- och sjukvård ingår dock även psykologisk och psykiatrisk vård till personer som på grund av exempelvis traumatiska upplevelser och övergrepp är i behov av sådan vård. Det måste vara den vårdansvarige läkaren som utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet har att bedöma vilken vård som skall ges. Vid denna bedömning måste naturligtvis beaktas att den som har tillfälligt skydd i en massflyktssituation kan komma att vistas här i landet under längre tid. Enligt utskottets uppfattning tillförsäkras vuxna personer med tillfälligt skydd som inte är folkbokförda skäliga levnadsförhållanden genom att det endast är sådan vård som kan skjutas upp som inte erhålls. När det gäller barn med tillfälligt skydd skall de ges hälso- och sjukvård på samma sätt som barn bosatta i Sverige.

Utskottet noterar i detta sammanhang att Migrationsverket nyligen har överlämnat ett förslag till regeringen om ensamkommande utländska barn. Förslaget som är framtaget tillsammans med Svenska Kommunförbundet och

Landstingsförbundet syftar till att de ensamkommande barnen skall få ett så gott mottagande som möjligt. Ett antal kommuner som är beredda att teckna avtal med Migrationsverket om att ta emot barnen skall ges en schablonersättning, men med en övre kostnadsgräns. De kommuner som överstiger kostnadsgränsen kommer att få ersättning för alla extra utgifter enligt förslaget. Landstingen, som har ansvar för hälso- och sjukvård åt barnen enligt samma villkor som för barn bosatta i Sverige, har också åtagit sig att ha särskild beredskap för barnpsykiatriska insatser i de avtalsslutande kommunerna samt genomföra tre extra hälsoundersökningar av de ensamkommande barnen.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Sf40 yrkande 6, Sf41 yrkande 1, Sf42 yrkande 5, Sf43 yrkandena 6 i denna del och 7, Sf44 yrkande 4 samt 2002/03:Sf367 yrkande 12.

Barns utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om bl.a. särskola och gymnasieskola vid tillfälligt skydd.

Jämför reservationerna nr 19 (c, mp), 20 (v, mp) och 21 (mp).

Gällande bestämmelser

Av skollagen (1985:1100) 1 kap. 1 § framgår att för barn och ungdomar anordnar det allmänna utbildning i form av förskoleklass, grundskola och gymnasieskola samt vissa motsvarande skolformer, bl.a. särskola, och att dessa bildar det offentliga skolväsendet.

I 5 kap. 1 § anges att med gymnasieskolan avses sådan utbildning som är avsedd att påbörjas av ungdomar efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Bestämmelserna om gymnasieskolan gäller endast ungdomar som är bosatta i landet, om inte regeringen föreskriver annat.

För asylsökande barn, barn som beviljats tidsbegränsade uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § UtL och barn som ansökt om uppehållstillstånd och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas i Sverige medan ansökan prövas trädde nya regler om skolgång i kraft den 1 januari 2002. Enligt förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. skall dessa barn anvisas plats i förskoleklass och ha rätt att få utbildning i grundskola och bl.a. obligatorisk särskola på samma villkor som barn bosatta i Sverige. Rätten att delta i gymnasieundervisning gäller enligt förordningen bara för dem som påbörjar sina gymnasiala studier före 18 års ålder.

I 7 kap. 2 a § specialskoleförordningen (1995:401) hänvisas till ovanstående förordning när det gäller mottagande i specialskolan av asylsökande barn.

Ersättning till kommuner för kostnader avseende utbildning för asylsökande m.fl. barn betalas enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktmottagande m.m.

Propositionen

I propositionen anges att barn som beviljats tillfälligt skydd bör få tillgång till utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg på samma villkor som gäller för asylsökande barn, dvs. på samma sätt som nu gäller för barn som beviljas tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen.

Motioner

Magda Ayoub m.fl. (kd) begär i motion Sf42 yrkande 4 ett tillkännagivande om att barn med tillfälligt skydd inte bara bör utan skall ha samma rätt till utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg som asylsökande barn.

I motionerna Sf44 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) yrkandena 5 och 6 samt 2002/03:Sf367 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkandena 9–11 begärs tillkännagivanden om rätt till särskola och gymnasieskola för asylsökande barn och ungdomar. Kommunerna skall ha skyldighet att erbjuda asylsökande ungdomar gymnasieutbildning t.o.m. det år de fyller 20 år, på samma sätt som gäller för ungdomar bosatta i Sverige.

Peter Eriksson m.fl. (mp) begär i motion 2002/03:Sf367 yrkande 7 ett tillkännagivande om att förbättra möjligheterna för gömda barn att gå i skola. Enligt motionärerna tar skolorna inte emot gömda barn på grund av att de inte får någon ersättning och att försäkringarna inte täcker dem.

I motion 2002/03:Sf258 av Jan Andersson och Åsa Torstensson (c) begärs ett tillkännagivande om att utreda möjligheten till full kompensation för kommunernas kostnader för asylsökandes barnomsorg och skolgång.

Utskottets ställningstagande

Genom de nya reglerna om skolgång för asylsökande barn, barn som beviljats tidsbegränsade uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § UtL och barn som ansökt om uppehållstillstånd och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas i Sverige medan ansökan prövas, som trädde i kraft den 1 januari 2002, ges dessa barn rätt att delta i bl.a. obligatorisk särskola och grundskola på samma villkor som barn som är bosatta i Sverige. Från den 1 januari 2002 höjdes även den statliga ersättningen till kommunerna för nämnda barns skolgång. Utskottet, som delar regeringens uppfattning att även barn med tillfälligt skydd skall ha denna rätt, utgår från att regeringen följer frågan om kostnadsersättningen till kommunerna.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf42 yrkande 4, Sf44 yrkande 5 i denna del, 2002/03:Sf258 och 2002/03:Sf367 yrkande 9.

När det gäller de gömda barnens skolgång har utskottet tidigare uttalat (se yttr. 2000/01:SfU8y) att det enligt utskottets mening är givet att barn i familjer som saknar tillstånd att vistas i Sverige och som håller sig undan myndig-

heterna regelmässigt lever under svåra förhållanden. Utskottet ansåg därför att det är av stor vikt att olika åtgärder vidtas liksom att projekt initieras och utvecklas i syfte att förhindra att barnfamiljer gömmer sig. Utskottet konstaterade att möjligheten till utbildning är av stor betydelse även för barn som inte har rätt att vistas i Sverige. Utskottet var dock inte berett att förordna att även gruppen gömda barn skall ges en uttrycklig rätt till utbildning m.m. Utskottet vidhåller denna inställning och avstyrker motion 2002/03:Sf367 yrkande 7.

Rätten för asylsökande m.fl. barn att delta i gymnasieundervisning gäller i dag för dem som påbörjar sina gymnasiala studier före 18 års ålder. Ungdomar bosatta i Sverige kan påbörja gymnasieskolan fram t.o.m. det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. I samband med införandet av rätten till gymnasieutbildning för asylsökande m.fl. barn anfördes att barnkonventionen omfattar barn upp till 18 år, varför det är rimligt att rätten till gymnasieutbildning för dessa barn bör gälla om studierna påbörjas före 18 års ålder (prop. 2000/01:115, bet. 2001/02:UbU3, rskr. 2001/02:11). Kommunerna har också full frihet att erbjuda även ungdomar som fyllt 18 år gymnasieutbildning. Vad gäller yrkanden om rätt för alla barn som vistas i Sverige till gymnasieutbildning upp till 20 års ålder ser utskottet nu ingen anledning att föreslå en ändring av riksdagens tidigare beslut.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Sf44 yrkandena 5 i denna del och 6 samt 2002/03:Sf367 yrkandena 10 och 11.

Övriga lagförslag och kostnadsbedömning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla regeringens förslag om bl.a. undantag från och återkallelse av tillfälligt skydd samt familjeåterförening och arbetstillstånd vid tillfälligt skydd.

Riksdagen bör besluta att de i propositionen föreslagna lagändringarna skall träda i kraft den 15 januari 2003.

Propositionen

Personer som beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som inte är folkbokförda skall enligt regeringens förslag ha rätt till insatser enligt LMA. Dessa personer skall inte heller under denna tid anses bosatta i landet enligt socialförsäkringslagen.

I propositionen föreslås att personer som har, eller har rätt till, uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall kunna vägras asyl eller utvisas på grund av brott på samma grunder som gäller för flyktingar. Vidare gör regeringen den bedömningen att utlänningslagens regler om återkallelse av uppehållstillstånd samt bestämmelserna om hinder mot verkställighet bör tillämpas även för personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.

I propositionen föreslås också att den som kan beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd inte måste ha ordnat uppehållstillståndet före inresan i

Sverige samt att ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall återkallas om utlännings överförts till en annan medlemsstat.

När det gäller familjeåterförening vid tillfälligt skydd anges i propositionen att EG-direktivets avgränsning av personkretsen nära ansluter till bestämmelserna i svensk rätt. Emellertid utgår familjeåterföreningsreglerna i utlänningslagen från att referenspersonen i Sverige är bosatt här eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning. I en massflyktssituation föreslås att det skall vara tillräckligt att referenspersonen är berättigad till uppehållstillstånd i enlighet med EG-direktivet för att familjeåterförening skall kunna ske. För familjeåterförening vid tillfälligt skydd krävs vidare att familjegemenskapen har bildats redan i hemlandet och att splittringen av de personer som vill återförenas måste ha skett till följd av samma massflyktssituation i ursprungslandet eller regionen.

Hänvisningen till utlänningslagen i lagen (1987:813) om homosexuella sambor föreslås ändras till att avse utlänningslagen i dess helhet. Härigenom kommer bl.a. reglerna om familjeåterförening att gälla även för homosexuella sambor.

Den som beviljas uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall också enligt propositionen beviljas arbetstillstånd för motsvarande tid.

I propositionen föreslås att en kommun inledningsvis skall svara för att den enskilde får det stöd som bedöms skäligt till dess att Migrationsverket tar över ansvaret. Verket skall i en sådan situation ersätta en kommun som lämnat bistånd enligt LMA. Därutöver skall en kommun få ersättning från staten för andra kostnader som den haft och som Migrationsverket normalt skall stå för.

Fördelningsprinciperna enligt EG-direktivet bör leda till att kostnader som kan uppstå vid en massiv tillströmning av fördrivna personer fördelas jämnare mellan medlemsstaterna. Detta ger enligt propositionen stöd för uppfattningen att den nya regleringen inte kommer att medföra någon ökad belastning för Sveriges del jämfört med vad som skulle kunna bli fallet enligt nuvarande regler.

Förslagen i propositionen innebär att personer med tillfälligt skydd skall ha möjlighet att söka asyl under den period de har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Kostnaderna för de personer som erhåller permanent uppehållstillstånd i Sverige och därmed folkbokförs kommer att bli högre än för de personer som omfattas av sociala förmåner och rättigheter enligt den ordning som gäller för asylsökande. Enligt propositionen är det dock svårt att förutsäga hur många personer som i en massflyktssituation kan antas erhålla permanent uppehållstillstånd under den tillfälliga skyddstiden.

Enligt propositionen kan några ökade kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna avseende överprövning av beslut enligt LMA inte antas uppkomma.

Regeringen bedömer att de statliga kostnaderna för ersättningar till kommuner som i ett inledande skede ansvarat för mottagandet inte skall överstiga motsvarande kostnader som uppkommer om mottagandet sker i Migrationsverkets regi.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lagändringar i vad mån de inte tillstyrkts i tidigare avsnitt.

I propositionen föreslås samtliga lagändringar träda i kraft den 1 januari 2003. För att ge erforderlig tid för utfärdande och publicering av lagändringarna föreslår utskottet att tidpunkten för ikraftträdandena skjuts fram till den 15 januari 2003.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Tillfälligt skydd enligt EG-direktivet (punkt 1)

av Bo Könberg och Linnéa Darell (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 2 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf43 yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringen bör verka för att rådet inför ett beslut om att en massflyktssituation föreligger beaktar UNHCR:s synpunkter. Vid olika bedömningar bör rådet följa UNHCR:s bedömning. Vidare bör tillfälligt skydd inte bli ett regelmässigt inslag i svensk flyktingpolitik.

2. Ytterligare kategorier med tillfälligt skydd (punkt 2)

av Bo Könberg (fp), Ulla Hoffmann (v) och Linnéa Darell (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår 2 a kap. 3 § i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 1 och 2001/02:Sf43 yrkande 2 samt avslår motion 2001/02:Sf42 yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringen bör inte kunna meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer utöver dem som omfattas av rådets beslut skall kunna ges uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. En sådan möjlighet skulle medföra ett mycket oklart rättsläge. Asylsökande som befunnit sig i Sverige sedan flera år tillbaka och vars ansökan om uppehållstillstånd ännu inte beviljats kan komma att drabbas mycket hårt.

3. Ytterligare kategorier med tillfälligt skydd (punkt 2)

av Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 3 § i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf42 yrkande 1 samt avslår motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 1 och 2001/02:Sf43 yrkande 2.

Ställningstagande

Ytterligare kategorier av fördrivna personer som skall kunna omfattas av reglerna om tillfälligt skydd bör begränsas till personer som vistats i Sverige i högst sex månader före beslutet om en massflyktssituation.

4. Tiden med tillfälligt skydd (punkt 3)

av Sven Brus (kd) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 6 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 1 samt avslår motion 2001/02:Sf41 yrkande 2.

Ställningstagande

Tillfälligt skydd bör kunna beviljas i högst två år. Tre år utan bosättningsbaserade förmåner är en alltför lång tid. Särskilt ur ett barnperspektiv är det också viktigt att tiden med tillfälligt skydd inte är för lång. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet härmed.

5. Tiden med tillfälligt skydd (punkt 3)

av Birgitta Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 6 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion

2001/02:Sf41 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 1.

Ställningstagande

Barn som vistas i Sverige under lång tid hinner etablera sig och utveckla ett socialt nätverk som kan vara smärtsamt att bryta upp från. Barnfamiljer som getts tillfälligt skydd i Sverige bör därför av humanitära skäl ges permanent uppehållstillstånd efter två år. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet härmed.

6. Uppskjuta prövning av asylansökan (punkt 4)

av Bo Könberg (fp), Linnéa Darell (fp) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 5 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf43 yrkandena 3 och 4 och 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del samt avslår motion 2001/02:Sf40 yrkande 2.

Ställningstagande

Asylansökningar skall prövas individuellt på den enskildes egna meriter. En medlemsstat kan omgående pröva asylansökningar från personer med tillfälligt skydd utan hinder av EG-direktivet. En asylansökan bör kunna skjutas upp endast om det föreligger synnerliga skäl härför. Särskilda hänsyn måste tas om barn är berörda.

7. Uppskjuta prövning av asylansökan (punkt 4)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår 2 a kap. 5 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529). Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:Sf43 yrkandena 3 och 4 och 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Det skall inte vara möjligt att skjuta upp en asylansökan under tid med tillfälligt skydd. Ett formligt beslut om uppskjutande kan ses som en suspension av Genèvekonventionen. Ett uppskjutande kan vidare medföra rättssäkerhetsris-

ker och viktig bevisning kan gå förlorad. Att en uppskjuten prövning inte bör tillåtas innebär givetvis inte att utredning och prövning måste ske genast.

8. Prövning av övriga skäl för uppehållstillstånd (punkt 5)

av Sven Brus (kd), Bo Könberg (fp) och Linnéa Darell (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 5 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del och 2001/02:Sf43 yrkande 5 samt avslår motion 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Den som har tillfälligt skydd och som ansöker om uppehållstillstånd bör utöver rätten att få prövat om han eller hon är flykting också kunna få så kallade övriga skyddsgrunder prövade. Regeringen bör återkomma med förslag i enlighet härmed.

9. Prövning av övriga skäl för uppehållstillstånd (punkt 5)

av Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 5 § första stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf44 yrkande 3 i denna del samt avslår motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 2 i denna del och 2001/02:Sf43 yrkande 5.

Ställningstagande

Den som har tillfälligt skydd bör kunna ansöka om uppehållstillstånd som så kallad skyddsbehövande i övrigt samt av humanitära skäl.

10. Offentligt biträde (punkt 6)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 3.

Ställningstagande

Det bör finnas möjlighet att få offentligt biträde vid en utredning om skyddsbehov även om en formell fråga om avlägsnande inte tagits upp. Det är vidare mycket viktigt att en rätt till offentligt biträde införs också i ärenden om utslutande från flyktingstatus.

11. Uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd (punkt 7)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 2 a kap. 6 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) med den ändringen i första meningen att ordet "två" byts mot ordet "ett". Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 4.

Ställningstagande

Ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd bör kunna ges under högst ett år om ett återvändarprogram har inletts. Fem års sammanlagd tid med tillfälligt skydd är en alltför lång tid, särskilt med tanke på barnens situation.

12. Återvändandeprogram (punkt 8)

av Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf42 yrkande 6.

Ställningstagande

Det är viktigt att en seriös, generös och tidig information ges om möjligheterna till stöd vid frivillig återvandring. Studier och praktik som underlättar återkomsten till hemlandet bör uppmuntras, och fokus bör ligga på sådana kunskaper som kan användas för återuppbyggande av hemlandet. Återvändandeprogrammen bör formaliseras och förbättras.

13. Folkbokföring (punkt 9)

av Bo Könberg och Linnéa Darell (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 15 januari 2003 och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf43 yrkande 6 i denna del samt avslår motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 5, 2001/02:Sf42 yrkande 3 och 2001/02:Sf44 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi är kritiska till regeringens förslag om att undanta den som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd från att folkbokföras under den maximala period om tre år som det tillfälliga skyddet föreslås gälla. Vid en extrem situation kan det emellertid bli svårt att erbjuda ett mycket stort antal människor de bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner som folkbokföring medför. Vid bedömningen av om en person med tillfälligt skydd har rätt exempelvis till en förmån eller till vård bör en extensiv tolkning göras. Det vore inhumant att inte erbjuda t.ex. en funktionshindrad eller en person med svåra traumatiska upplevelser bakom sig den vård eller den hjälp personen är i behov av.

14. Folkbokföring (punkt 9)

av Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 15 januari 2003 och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf42 yrkande 3 samt avslår motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 5, 2001/02:Sf43 yrkande 6 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 2.

Ställningstagande

Förslaget om att den som beviljats tillfälligt skydd skall folkbokföras först efter tre år ger en alltför lång tid med begränsade socialförsäkringsförmåner och sjukvård. Folkbokföring skall därför ske efter två år, om inte ett återvändandeprogram har inletts. Regeringen bör återkomma med förslag i enlighet härmed.

15. Folkbokföring (punkt 9)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481). Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 5 samt avslår motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 3, 2001/02:Sf43 yrkande 6 i denna del och 2001/02:Sf44 yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att folkbokföringslagen ändras så att den som beviljats tillfälligt skydd och som kan antas komma att vistas i landet kortare tid än tre år inte skall folkbokföras. Några särregler bör inte införas i dessa fall varför propositionen bör avslås i denna del.

16. Folkbokföring (punkt 9)

av Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 15 januari 2003 och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf44 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:Sf40 yrkande 5, 2001/02:Sf42 yrkande 3 och 2001/02:Sf43 yrkande 6 i denna del.

Ställningstagande

En person som getts tillfälligt skydd bör kunna bli folkbokförd efter maximalt två år, om inte ett återvändandeprogram har inletts.

17. Hälso- och sjukvård (punkt 10)

av Sven Brus (kd), Bo Könberg (fp), Linnéa Darell (fp), Birgitta Carlsson (c) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf41 yrkande 1, 2001/02:Sf42 yrkande 5, 2001/02:Sf43 yrkandena 6 i denna del och 7, 2001/02:Sf44 yrkande 4 och 2002/03:Sf367 yrkande 12 samt avslår motion 2001/02:Sf40 yrkande 6.

Ställningstagande

Personer som fått tillfälligt skydd bör ges adekvat hälso- och sjukvård även om de inte är folkbokförda. Hälso- och sjukvården har problem med att definiera vad som skall klassas som akut sjukvård. Det bör därför tydligt anges

under vilka förutsättningar vård skall ges till asylsökande och personer med tillfälligt skydd. Under tiden med tillfälligt skydd bör även vård eller rehabilitering som kan anstå ges åt funktionshindrade eller personer med svåra traumatiska upplevelser eller personer som utsatts för andra former av psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld.

Barn som i en massflyktssituation kommer till vårt land skall ha en ovillkorlig rätt till hälso- och sjukvård. Exempelvis kan ett handikappat barn utan personnummer ha svårt att få tillgång till specialistvård. Barn med tillfälliga uppehållstillstånd måste också kunna få terapeutisk vård oavsett om de får stanna eller ej.

18. Hälso- och sjukvård (punkt 10)

av Ulla Hoffmann (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf40 yrkande 6 samt avslår motionerna 2001/02:Sf41 yrkande 1, 2001/02:Sf42 yrkande 5, 2001/02:Sf43 yrkandena 6 i denna del och 7, 2001/02:Sf44 yrkande 4 och 2002/03:Sf367 yrkande 12.

Ställningstagande

Den rättsliga grunden för rätt till vård för asylsökande personer och personer som getts tillfälligt skydd bör offentligrättsligt regleras. Ett avtal mellan staten och landstingen medför inte en tillräcklig garanti för att personer som utsatts för tortyr, våldtäkt eller andra former av fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld tillhandahålls nödvändig läkarvård eller annan hjälp.

19. Barns utbildning (punkt 11)

av Birgitta Carlsson (c) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf44 yrkande 5 i denna del och 2002/03:Sf367 yrkande 9 samt avslår motionerna 2001/02:Sf42 yrkande 4 och 2002/03:Sf258.

Ställningstagande

Asylsökande barns och ungdomars rätt till särskola bör direkt framgå av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. För asylsökande som behöver gå i

särskola skall det vara en rättighet på samma sätt som för barn bosatta i Sverige.

20. Gömda barns skolgång (punkt 12)

av Ulla Hoffmann (v) och Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Sf367 yrkande 7.

Ställningstagande

Möjligheterna att förbättra gömda barns skolgång bör ses över. Skolorna tar inte emot gömda barn på grund av att skolorna inte ersätts och för att försäkringarna inte täcker dessa barn.

21. Gymnasieskola (punkt 13)

av Mona Jönsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf44 yrkandena 5 i denna del och 6 och 2002/03:Sf367 yrkandena 10 och 11.

Ställningstagande

Kommunerna skall vara skyldiga att erbjuda asylsökande ungdomar gymnasieutbildning t.o.m. det år de fyller 20 år. Asylsökande ungdomars rätt till gymnasieskola bör vidare direkt framgå av lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:185 Uppehållstillstånd med tillfälligt skydd vid massflykt har regeringen (Utrikesdepartementet) föreslagit att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529),
2. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
3. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
4. lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
5. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).

Lagförslagen återfinns som bilaga 2 till betänkandet.

Följdmotioner

2001/02:Sf40 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen avslår den föreslagna bestämmelsen 2 a kap. 3 § i utlänningslagen.
2. Riksdagen avslår den föreslagna bestämmelsen 2 a kap. 5 § andra stycket i utlänningslagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om rätt till offentligt biträde.
4. Riksdagen beslutar en ändring i regeringens förslag såvitt avser 2 a kap. 6 § utlänningslagen att uppehållstillstånd med tillfälligt skydd får förlängas med högst ett år om ett återvändarprogram inletts.
5. Riksdagen avslår den föreslagna ändringen i folkbokföringslagen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om nödvändigheten av offentligrättslig reglering som grund för rätten till vård för dem som avses med den föreslagna lagstiftningen.

2001/02:Sf41 av Birgitta Carlsson m.fl. (c):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som innebär att människor som erhållit uppehållstillstånd med tillfälligt skydd vid massflykt erhåller adekvat hälso- och sjukvård även om de inte är folkbokförda i Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att familjer med barn efter två års vistelsetid i Sverige bör erhålla permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl.

2001/02:Sf42 av Magda Ayoub m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föreskrifterna för att ytterligare kategorier av fördrivna personer skall omfattas av massflyktsdirektivet skall begränsas till att endast gälla dem som vistats i Sverige i högst sex månader innan utfärdandet.
2. Riksdagen beslutar att uppehållstillståndet med tillfälligt skydd endast skall kunna beviljas i högst två år, i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkbokföring.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd skall ha samma rätt som asylsökande barn till utbildning, förskoleverksamhet samt skolbarnsomsorg.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hälso- och sjukvård för asylsökande samt personer som ges tillfälligt skydd.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återvändandeprogrammet.

2001/02:Sf43 av Bo Könberg och Johan Pehrson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bedömning av massflyktssituationer.
2. Riksdagen avslår den del i regeringens proposition som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om att ytterligare kategorier av fördrivna personer än de som rådets beslut omfattar får ges tillfälligt uppehållstillstånd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att asylsökningar skall prövas individuellt för den enskilde på hans eller hennes egna meriter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om synnerliga skäl som grund för uppskjuten asylprövning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den som har tillfälligt skydd och ansöker om uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov enligt 3 kap. 3 § utlänningslagen skall få sin ansökan prövad på samma villkor som den som ansöker om asyl.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sociala rättigheter för de personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn och sociala rättigheter.

2001/02:Sf44 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

1. Riksdagen avslår förslaget om max tre år.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring om max två år.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring av regeringens förslag såvitt avser 2 a kap. 5 § utlänningslagen av följande innebörd: En person som ges uppehållstillstånd med tillfälligt skydd har rätt att få prövat om han eller hon är flykting enligt samtliga asylskäl. Den prövningen får skjutas upp bara om det finns synnerliga skäl för detta.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätt till terapeutisk vård.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rätt till särskola och gymnasieskola införs i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att kommunerna har skyldighet att erbjuda asylsökande ungdomar gymnasieutbildning t.o.m. det år de fyller 20 år.

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:Sf258 av Jan Andersson och Åsa Torstensson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kostnadskompensation för asylsökandes barnomsorg och skolgång.

2002/03:Sf367 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra möjligheterna för gömda barns skolgång.
9. Riksdagen begär att regeringen beviljar vad i motionen anförs om att det är en rättighet för de asylsökande barn som behöver det att få gå i särskola.
10. Riksdagen begär att regeringen beviljar vad i motionen anförs om att asylsökande ungdomar i Sverige skall ha rätt till samma gymnasieundervisning såsom andra ungdomar bosatta i Sverige.
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring så att ungdomar upp till 20 år har rätt till undervisning på gymnasienivå.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att asylsökande barn har rätt till terapeutisk vård oavsett om de får uppehållstillstånd eller ej.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

